

IDEA (LOPS21)

FI2 Etiikka

1. Mitä etiikka on?

Virittäytyminen aiheeseen

- Missä yhteyksissä olet aiemmin kohdannut sanat etiikka ja moraalit?
- Mitä asioita pidät tärkeinä ja tavoittelemisen arvoisina?
 - Miksi ne ovat sinulle tärkeitä?
 - Ovatko ne tärkeitä itsessään vai sen vuoksi, että niistä seuraa jotain muuta hyvää?
- Listaa sääntöjä, joita olet noudattanut tällä viikolla.
 - Miksi noudatit kyseisiä sääntöjä?
 - Pohdi, miten sääntöjen noudattamista perustellaan yleisellä tasolla.

Etiikka tutkii moraalia

- Arkikielessä etiikka ja moraali tarkoittavat usein samaa.
- Filosofiasa käsitteille voidaan tehdä seuraava ero:
 - **Moraali** = yksilön tai yhteisön *käsitys* oikeasta ja väärästä sekä tämän käsityksen mukainen toiminta
 - **Etiikka** = filosofian osa-alue, joka *tutkii* ja *arvioi* moraalia
- **Etiikka on siis moraalifilosofiaa.**
 - Mihin erilaiset moraalikäsitteet perustuvat?
 - Kuinka perusteltuja ne ovat?
 - Mitä moraali ylipäätään on?
- Etiikassa kannattaa pyrkiä rakentavaan ja myötätuntoiseen keskusteluun.
 - Muuten voi sortua **moralismiin**, eli oman moraalin ainoana oikeana pitämiseen ja muiden toiminnan kärkkääseen arvosteluun.

Miksi etiikkaa tarvitaan?

- Elämän isoja eettisiä kysymyksiä ei pääse karkuun:
 - Miten minun pitäisi kohdella muita?
 - Miten eläisin onnellisen ja merkityksellisen elämän?
- Arki on täynnä moraalisia valintoja, vaikka emme niitä aina tiedostakaan.
 - Esim. elämäntapa, ruokavalio, omien valintojen vaikutus muihin, hyvä elämä, yhteiskunnalliset ongelmat.
- Etiikka...
 - havahduttaa näkemään omia sekä muiden moraalisia valintoja
 - auttaa moraalin arvioinnissa, perustelemisessa ja oikeutuksessa.
- Tekniikan ja tieteen kehitys ei ratkaise eettisiä ongelmia.
 - Päinvastoin: tarvitsemme enemmän viisasta eettistä harkintaa. Suuri voima tuo mukanaan suuren vastuun.

Arvot ohjaavat toimintaa

- **Arvo** = jotain hyvää ja tavoittelemisen arvoista
- Erilaisia arvoalueita:
 - Sosiaaliset arvot (esim. luottamus, ystävyys)
 - Taloudelliset arvot (esim. raha, tuotto)
 - Uskonnolliset arvot (esim. pyhyys, pelastus)
 - Terveydelliset arvot (esim. sairauksien välttäminen)
 - Hedoniset arvot (esim. nautinto, hyvä fiilis)
 - Moraaliset arvot (esim. reiluus, hyvän tekeminen)
- Tärkeä erottelu:
 - **Välinearvo** = tavoitellaan jonkin toisen arvon takia
 - Esim. raha, hyöty, koulutus, työpaikka
 - **Itseisarvo** = tavoitellaan sen itsensä takia
 - Esim. totuus, oikeudenmukaisuus, rakkaus, ihmisyyys

Normit suojelevat arvoja

- Yhteiset arvot eivät vielä takaa sujuvaa yhteiseloä, vaan niiden tueksi tarvitaan **normeja**.
- **Normi** = sääntö, käsky tai kielto
 - Normien tehtävä on *suojella arvoja*.
 - Esim. Elämän *arvoa* suojelee *normi* ”älä tapa!”.
- **Erilaisia normeja:**
 - Tapanormit: Keitto syödään lusikalla.
 - Lait: Älä aja ylinopeutta.
 - Moraaliset normit: Älä petä ystävän luottamusta.
 - Huom. Moraali ei ole sama asia kuin laki!
- **Sanktio:** normien noudattamiseen tai rikkomiseen liittyvä seuraus
 - **Noudattaminen:** normaalius, palkinto, hyväksyntä, ihailu
 - **Rikkominen:** sosiaaliset rangaistukset, esim. outous, paheksunta / lailliset rangaistukset: varoitus, sakko, vankeus

Moraaliväitteiden piirteitä

- R. M. Haren mukaan moraalialia koskevat väitteet ovat:
 - 1. Universaaleja:** Moraaliset väitteet koskevat kaikkia.
 - 2. Käskeviä (preskriptiivisiä):** Moraali velvoittaa toimimaan tietyllä tavalla.
 - 3. Itsenäisiä (autonomisia):** Moraalia ei voi johtaa muista arvokkaista asioista tai tosiasioista.
 - 4. Ylivertaisia:** Moraaliset arvot ovat tärkeämpiä – tai ainakin niiden pitäisi olla – kuin muut arvot (esim. taloudelliset, hedoniset, sosiaaliset).
- Analysoi väitettä ”viattoman tappaminen on väärin” Haren moraaliväitteiden piirteiden avulla.

Tehdä vai jättää tekemättä?

- **Akti** = valittu teko
 - Esim. rahan antaminen apua tarvitsevalle
- **Omissio** = tekemättä jättäminen, jolla on moraalista merkitystä
 - Esim. avuntarpeen sivuuttaminen
- Moni kokee, että aktilla on enemmän moraalista painoarvoa kuin omissiolla.
 - Omission seuraukset saattavat kuitenkin olla yhtä merkittävä kuin aktin.
 - Esim. onnettomuuspaikan ohi ajaminen
- Monesta omissiosta on myös laillisia sanktioita.
 - Esim. pummilla matkustaminen, verojen maksamatta jättäminen, varusmies- ja siviilipalveluksesta kieltäytyminen
- Aktien ja omissioiden arvioinnissa pitää ottaa huomioon **intentio**, eli tekijän tarkoitus ja motiivi.

Etiikan osa-alueet

– Pohdintaa ja käytäntöä

Osa-alue	Tehtävä	Esimerkki
Normatiivinen etiikka	Ohjaa	”Ihmiselämällä on itseisarvo, joten tappaminen on aina väärin.”
Deskriptiivinen etiikka	Kuvaa	”Kyselytutkimuksen mukaan 73% suomalaisista sallisi eutanasian.”
Metaetiikka	Etsii perusteita	”Jokainen kulttuuri päättää itse, onko eutanasia oikein vai väärin.”
Soveltava etiikka	Soveltaa käytäntöön	”Eutanasia pitäisi sallia tilanteessa, jossa toivoa parantumisesta ei ole ja potilas kärsii sietämättömistä kivuista.”

Tehtävä

Idea 2, luku 1, tehtävä 4 (s. 20):

Se, mikä on laillista, ei aina ole moraalista, ja toisinpäin.

- a) Anna kolme esimerkkiä tilanteesta, jossa olisit valmis rikkomaan lakia moraalin vuoksi. Perustele, miksi lain rikkominen näissä tilanteissa olisi eettisesti oikein.
- b) Eräs kansanedustaja ilmoitti, ettei hän äänestä turkistarhauksen kieltävän lakialoitteen puolesta, sillä turkistarhaus on laillinen elinkeino. Mikä kansanedustajan argumentissa on ongelmana?
- c) On sanottu, että maailmassa on saatu enemmän vahinkoa aikaan tottelemalla kuin kapinoimalla. Pohdi, mitä tämä tarkoittaa, ja keksi esimerkkejä.